

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3

«25» 05 2026 р.

Голова Відбіркової комісії зі вступу
до аспірантури та докторантури

Дмитро ЯРИМБАШ

ПОГОДЖЕНО:

Відповідальний секретар Відбіркової
комісії

В. Буличова Вікторія БУЛИЧОВА

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ С4 «ПСИХОЛОГІЯ»**

при прийомі на навчання для здобуття
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
на основі НРК7

Спеціальність: С4 «Психологія»

Гарант освітньо-наукової програми:

Соціальні науки, журналістика та інформація М. Ткалич Маріанна ТКАЛИЧ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Фаховий іспит – це форма оцінювання в Запорізькому національному університеті (далі – ЗНУ), що передбачає визначення рівня підготовленості вступника щодо здобутих раніше компетентностей та результатів навчання, необхідних для опанування освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Метою проведення фахового іспиту зі спеціальності є перевірка рівня знань, умінь та інших фахових компетентностей вступника, що є достатніми для здобуття освітнього ступеня доктора філософії на основі НРК7 за спеціальністю С4 «Психологія», освітньо-науковою програмою «Соціальні науки, журналістика та інформація».

Фаховий іспит проводиться у формі комп'ютерного тестування із застосуванням технологій дистанційного навчання в системі електронного забезпечення навчання «Moodle» ЗНУ.

Тривалість фахового іспиту становить 60 хвилин.

Фаховий іспит проводиться в очному форматі в ЗНУ з обов'язковою відеофіксацією та подальшим оприлюдненням на офіційному вебсайті Приймальної комісії.

II. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання результатів фахового іспиту здійснюється автоматично системою електронного забезпечення навчання «Moodle» за шкалою від 0 до 200 балів.

Тестове завдання генерується індивідуально для кожного вступника і містить 50 запитань із вибором однієї правильної відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється в 4 бали. Неправильна відповідь або її відсутність оцінюється у 0 балів. Максимально можливий результат за іспит становить 200 балів.

Мінімальний пороговий бал, необхідний для допуску до участі в конкурсному відборі, становить 100 балів, що відповідає 25 правильним відповідям. Вступники, які набрали від 0 до 96 балів, отримують результат «незадовільно» та не допускаються до участі в конкурсному відборі на навчання.

Таблиця переведення тестових балів у шкалу 0-200 балів

Тестовий бал	Бал за шкалою 0–200	Тестовий бал	Бал за шкалою 0–200
1	4	26	104
2	8	27	108

3	12	28	112
4	16	29	116
5	20	30	120
6	24	31	124
7	28	32	128
8	32	33	132
9	36	34	136
10	40	35	140
11	44	36	144
12	48	37	148
13	52	38	152
14	56	39	156
15	60	40	160
16	64	41	164
17	68	42	168
18	72	43	172
19	76	44	176
20	80	45	180
21	84	46	184
22	88	47	188
23	92	48	192
24	96	49	196
25	100	50	200

Тестовий бал (0-50)	Підсумковий бал (0-200)	Рівень навчальних досягнень
45–50	180–200	Високий
35–44	140–176	Достатній
25–34	100–136	Базовий
0–24	0–96	Недостатній

Вступники, які отримали оцінку менше 100 балів, до участі в конкурсному відборі не допускаються.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Еволюція психологічного знання та зміна парадигм

- **Донауковий та філософський етапи розвитку психології:** Психологія як вчення про душу. Класичні концепції античності, середньовіччя та Нового часу. **Криза психології початку ХХ століття:** Суть методологічного розколу. Виникнення та розвиток основних шкіл: біхевіоризм, психоаналіз,

гештальтпсихологія. **Постнекласична психологія:** Перехід від об'єктивізму до конструктивізму та наративної психології. Психологія в епоху постмодерну.

2. Методологічні засади психологічної науки

- **Рівні методологічного знання:** Філософська, загальнонаукова, конкретнонаукова методологія та методичне забезпечення дослідження.

Основні принципи психології: Принцип детермінізму (механічний, біологічний, соціальний, психічний). Принцип єдності свідомості та діяльності. Принцип системності та розвитку. **Співвідношення академічної та практичної психології:** Проблема «сциентизму» та гуманітарний підхід.

3. Категоріальний апарат психології

- **Проблема свідомості:** Структура свідомості, її функції та генезис. Свідоме, несвідоме та підсвідоме. **Категорія діяльності:** Структурні компоненти діяльності (мета, мотив, операція). Зовнішня та внутрішня діяльність, процес інтеріоризації. **Категорія особистості:** Співвідношення понять «індивід», «особистість», «індивідуальність». Динамічні та змістовні характеристики особистості в різних теоретичних моделях. **Проблема спілкування:** Спілкування як обмін інформацією, взаємодія та пізнання. Соціальна перцепція.

4. Психофізична та психосоціальна проблеми

- **Психофізична проблема:** Варіанти вирішення (психофізичний паралелізм, взаємодія, ідентичність). Сучасні нейропсихологічні аспекти дослідження мозку та психіки. **Психосоціальна проблема:** Співвідношення біологічного та соціального в детермінації психіки. Проблема спадковості та середовища в розвитку особистості.

5. Методологія наукового дослідження

- **Специфіка психологічного вимірювання:** Надійність, валідність та репрезентативність. **Стратегії психологічного дослідження:** Експериментальна, кореляційна, квазіекспериментальна та генетико-моделююча стратегії. **Якісні та кількісні методи:** Дискусія про переваги та обмеження математичного моделювання в психології порівняно з феноменологічним описом. **Етика психологічного дослідження:** Міжнародні та національні етичні стандарти роботи з респондентами.

1. Наукове дослідження як вид пізнавальної діяльності

- **Специфіка наукового знання в психології:** Об'єктивність, доказовість, системність та перевірюваність. Відмінність наукового знання від життєвого. **Класифікація психологічних досліджень:** Фундаментальні та прикладні; емпіричні, теоретичні та організаційні. **Етапи наукового дослідження:** Від постановки проблеми та формування гіпотези до інтерпретації результатів та написання звіту.

2. Логіка та структура психологічного дослідження

- **Предмет і об'єкт дослідження:** Визначення меж дослідження. Взаємозв'язок між темою, метою та завданнями. **Гіпотези в психології:** Види гіпотез (теоретичні, емпіричні, статистичні; нульова та альтернативна). Вимоги до наукової гіпотези (фальсифікованість, перевірюваність). **Поняття вибірки:**

Генеральна та вибіркова сукупність. Обґрунтування обсягу вибірки, репрезентативність, рандомізація та методи формування груп.

3. Експериментальний метод у психології

- **Класифікація змінних:** Незалежна, залежна та зовнішні (контрольовані) змінні. Способи контролю сторонніх чинників. **Валідність дослідження:** **Внутрішня валідність:** Чинники, що загрожують достовірності висновків про причинно-наслідковий зв'язок. **Зовнішня валідність:** Можливість узагальнення результатів на інші ситуації та популяції. **Експериментальні плани:** Доекспериментальні, квазіекспериментальні та плани істинного експерименту.

4. Емпіричні методи збору даних

- **Спостереження:** Наукове vs життєве. Види спостереження (включене, приховане, систематичне). Проблема суб'єктивності та способи її подолання. **Опитувальники та суб'єктивні самозвіти:** Анкетування та інтерв'ю. Специфіка побудови питань, ефект "соціальної бажаності". **Психодіагностичний метод:** Тести, опитувальники, проєктивні методики. Психометричні вимоги до інструментарію (надійність, валідність, наявність норм). **Використання якісних методів:** Кейс-стаді, контент-аналіз, фокус-групи, феноменологічний опис.

5. Математико-статистичні методи в психології

- **Вимірювальні шкали:** Номінальна, порядкова, інтервальна та шкала відношень (за Стівенсом). **Первинна обробка даних:** Міри центральної тенденції (мода, медіана, середнє) та міри розсіювання (стандартне відхилення, дисперсія). **Перевірка статистичних гіпотез:** Параметричні та непараметричні критерії (t-критерій Стьюдента, U-критерій Манна-Вітні тощо). Кореляційний аналіз (Пірсон, Спірмен). Багатомірні методи: факторний, кластерний та регресійний аналіз.

6. Етичні норми та представлення результатів

- **Етичний кодекс дослідника:** Поінформована згода, конфіденційність, право на відмову, недопущення шкоди респонденту. **Академічна доброчесність:** Плагіат, фальсифікація та фабрикація даних. Правила цитування та посилання на джерела. **Апробація та впровадження:** Форми оприлюднення результатів (статті, тези, доповіді на конференціях).

7. Предмет, методи та періодизація історії психології

- **Джерела історії психології:** Праці вчених минулого, архівні матеріали, аналіз наукових шкіл. **Фактори розвитку психологічної науки:** Логіка наукового пізнання, соціальні запити суспільства, вплив суміжних наук (фізіології, біології, фізики). **Проблема періодизації:** Критерії поділу на етапи (від античності до сучасності).

8. Психологічні вчення Античності та Середньовіччя

- **Вчення про душу в античній філософії:** Матеріалістичні трактування (Демокрит, Епікур). Ідеалізм Платона: душа як самостійна субстанція. Арістотель як засновник психології: трактат «Про душу», поняття про душу як форму тіла (ентелехію). **Середньовічна психологія:** Теоцентризм. Вчення про душу Августина Блаженного та Фоми Аквінського. Розвиток психологічних ідей у межах арабської медицини (Авіценна).

9. Психологічна думка Нового часу (XVII – XVIII ст.)

- **Раціоналізм Р. Декарта:** Введення поняття рефлексу, психофізичний дуалізм. **Емпіризм та сенсуалізм:** Б. Спіноза (вчення про афекти), Дж. Локк (концепція «tabula rasa» — чистої дошки). **Виникнення асоціанізму:** Психологія як наука про асоціації ідей (Д. Гартлі, Д. Юм).

10. Становлення психології як самостійної науки (XIX ст.)

- **Природничо-наукові передумови:** Успіхи фізіології органів чуття (Г. Гельмгольц), психофізики (Г. Фехнер) та психометрії (Ф. Дондерс). **Програма В. Вундта:** Створення першої психологічної лабораторії в Лейпцигу (1879). Метод інтроспекції та вивчення структури свідомості. **Альтернативні підходи:** «Психологія акту» Ф. Brentano, інтенційність свідомості.

11. Провідні школи психології XX століття

- **Біхевіоризм:** Відмова від вивчення свідомості. Класичний біхевіоризм (Дж. Уотсон) та оперантне обумовлення (Б. Скіннер). Необіхевіоризм (Е. Толмен — когнітивні карти). **Психоаналіз (Глибинна психологія):** З. Фройд та вчення про несвідоме. Аналітична психологія К. Г. Юнга (колективне несвідоме, архетипи). Індивідуальна психологія А. Адлера. **Гештальтпсихологія:** Принцип цілісності, поняття фігури та фону, феномен інсайту (В. Келер, М. Вертгеймер, К. Левін). **Гуманістична психологія:** «Третя сила». Проблема самоактуалізації (А. Маслоу) та клієнт-центрована терапія (К. Роджерс). **Генетична психологія Ж. Піаже:** Стадії інтелектуального розвитку дитини. **Когнітивна психологія:** Психіка як система переробки інформації (Дж. Міллер, У. Найссер).

12. Розвиток вітчизняної психологічної думки

- **Рефлексологічний напрям:** І. Сеченов, І. Павлов, В. Бехтерев. Культурно-історична теорія Л. Виготського: Роль знаків та знарядь у розвитку вищих психічних функцій (ВПФ). **Київська психологічна школа:** Внесок Г. Костюка у дослідження процесів мислення та навчання. Історія психології Роменця. Сучасні психологічні наукові школи в Україні.

13. Вступ до соціальної психології

- **Предмет та об'єкт соціальної психології:** Місце соціальної психології в системі наук (співвідношення з соціологією та загальною психологією). **Історія становлення:** Перші соціально-психологічні теорії (психологія народів М. Лацаруса та Г. Штейнталя, психологія мас Г. Лебона, теорія інстинктів соціальної поведінки В. Мак-Дугалла). **Методологія соціально-психологічного дослідження:** Специфіка експерименту в «польових» та лабораторних умовах. Методи соціометрії, референтометрії та контент-аналізу.

14. Психологія спілкування та міжособистісної взаємодії

- **Структура спілкування: Комунікативна сторона:** Моделі комунікації, бар'єри спілкування, вербальні та невербальні засоби. **Інтерактивна сторона:** Види взаємодії (кооперація, конкуренція, конфлікт). Теорія символічного інтеракціонізму (Дж. Мід, Г. Блумер). **Перцептивна сторона:** Механізми міжособистісного сприймання (ідентифікація, емпатія, рефлексія, стереотипізація). Каузальна атрибуція: теорії та помилки (Г. Келлі, Л. Росс).

15. Психологія малих груп

- **Поняття та класифікація малих груп:** Формальні та неформальні групи, референтні групи. **Групова динаміка:** Процеси групоутворення,

згуртованість, лідерство та керівництво. Теорії походження лідерства. **Феномени групового впливу:** Конформізм: Дослідження С. Аша. Соціальна фасилітація та інгібіція.

16. Психологія великих соціальних груп та мас

- **Класифікація великих груп:** Стійкі (етноси, класи, конфесії) та стихійні (натовп, публіка). **Психологія натовпу:** Механізми зараження, навіювання та наслідування. Види натовпу та способи керування ним. **Етнопсихологія:** Національний характер, менталітет, міжетнічні конфлікти та стратегії їх розв'язання.

17. Психологія особистості в соціумі

- **Соціалізація особистості:** Етапи, інститути та агенти соціалізації. Соціальна адаптація та індивідуалізація. **Соціальні установки (аттитюди):** Трикомпонентна структура аттитюду. Функції установок та умови їх зміни. Теорія когнітивного дисонансу Л. Фестінгера. **Соціальні ролі та ідентичність:** Рольові конфлікти. Соціальна ідентичність як результат віднесення себе до певної групи (А. Тешфел).

18. Теоретико-методологічні засади психології особистості

- **Визначення особистості:** Співвідношення категорій «індивід», «особистість», «суб'єкт», «індивідуальність». Спадкове та набуте в структурі особистості.

- **Предмет психології особистості:** Вивчення індивідуальних відмінностей, цілісності психічного життя та стійких паттернів поведінки.

- **Структура особистості:** Порівняльний аналіз підходів (біологічний, соціологічний, психологічний). Динамічна функціональна структура особистості (за К. Платоновим).

19. Класичні теорії особистості

- **Психодинамічний напрям: З. Фройд:** Структура особистості (Воно, Я, Над-Я), рівні свідомості, психосексуальні стадії розвитку. **К. Г. Юнг:** Архетипи та колективне несвідоме, екстраверсія та інтроверсія. **А. Адлер:** Комплекс неповноцінності та прагнення до переваги, стиль життя.

- **Біхевіоральний та соціально-когнітивний підходи: Б. Скіннер:** Особистість як система реакцій. **А. Бандура:** Научіння через спостереження, самоефективність та взаємний детермінізм. **Дж. Роттер:** Локус контролю.

20. Гуманістична та екзистенційна психологія

- **Феноменологічний підхід К. Роджерса:** Поняття «Я-концепції», умови самоактуалізації, конгруентність. **Теорія самоактуалізації А. Маслоу:** Піраміда потреб, характеристики самоактуалізованої особистості. **Екзистенційна психологія (В. Франкл, Р. Мей):** Пошук сенсу життя як головна рушійна сила. Поняття «екзистенційного вакууму».

21. Диспозиційний напрям (Теорії рис)

- **Г. Олпорт:** Ієрархія рис (кардинальні, центральні, вторинні). Поняття про функціональну автономію мотивів. **Факторні моделі:** Трифакторна модель Г. Айзенка (EPI). 16-факторна модель Р. Кеттелла. Сучасна «Велика п'ятірка» (**Big Five**): Нейротизм, Екстраверсія, Відкритість досвіду, Доброзичливість, Сумлінність.

22. Психологія мотивації та самосвідомості

- **Мотиваційна сфера особистості:** Потреби, мотиви, цілі, цінності. Спрямованість особистості та її види. **Самосвідомість особистості:** Структура «Я-образу». Самооцінка, самоповага та рівень домагань. Механізми психологічного захисту та копінг-стратегії. **Проблема волі та саморегуляції:** Довільна та мимовільна регуляція поведінки. Особистісна зрілість.

23. Розвиток та життєвий шлях особистості

- **Епігенетична теорія Е. Еріксона:** Психосоціальні кризи та формування ідентичності. **Життєвий сценарій та життєва стратегія особистості:** С. Рубінштейн про суб'єктність життєвого шляху. **Особистість у кризових ситуаціях:** Резильентність (життєстійкість), посттравматичне зростання.

24. Теоретико-методологічні основи гендерної психології

- **Предмет та об'єкт:** Вивчення закономірностей поведінки та діяльності людей, зумовлених їхньою гендерною належністю. **Стать і гендер:** Біологічний, психологічний та соціальний аспекти статі. Поняття гендерної ідентичності, гендерних ролей та гендерних стереотипів. **Становлення гендерних досліджень:** Від «психології статевих відмінностей» до комплексного гендерного аналізу. Вплив феміністичної критики на психологічну науку.

25. Основні теорії гендеру в психології

- **Біогенетичний підхід:** Еволюційна психологія про стратегії відтворення та статевий диморфізм. **Психоаналітичні теорії:** Погляди З. Фрейда (ідентифікація), К. Хорні (соціокультурний вплив) та Н. Чодороу (теорія відтворення материнства). **Теорії соціального наочіння та когнітивного розвитку:** Моделювання гендерної поведінки за А. Бандурою. Теорія гендерних схем С. Бем (андрогінія, маскуліність, фемінність). Когнітивна теорія Л. Кольберга (константність статі). **Соціально-конструктивістський підхід:** Гендер як «те, що ми робимо», а не те, чим ми є (Дж. Лорбер, К. Вест, Д. Циммерман).

IV. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Методика та організація наукових досліджень в психології. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 360с.
2. Гуцало Е. Загальна психологія :Навчально-методичний посібник. Цдпу 2020. 104 с. URL: <https://www.scribd.com/document/637362726/%D0%97%D0%90%D0%93%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90-%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF>
3. Даценко О. А. Основи соціальної психології : навч.-метод. посіб. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 143 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12552>.
4. Загальна психологія: навчальний посібник / Т.Б. Поясок, О.І. Беспарточна, О.В. Квасник, В.В. Шаполова. Харків : ФОП Бровін О. В., 2023. 512 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/6005>

5. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA-2018-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%87-%D0%A07.pdf>

6. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2021. 360 с.

7. Москалець В. П. Психологія особистості : підручник. Київ : Ліра-К, 2023. 364 с.

8. Основи соціальної психології [текст] : підруч. для закл. вищої освіти / за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 579 с.

9. Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття. К.: Либідь 2018., 1056 с.

10. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

11. Ткалич М.Г. Гендерна психологія: навчальний посібник. 4 вид. доповнене. К.: ВЦ «Академія», 2025. 256 с.

Голова фахової
атестаційної комісії

Маріанна ТКАЛИЧ